

8. Гринкевич А. П. Правовое положение казны по законодательству Российской Империи и в настоящее время. *Вестник Московского университета*. 1993. № 5. С. 75–81.
9. Іванов С. О. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах (на прикладі Міністерства оборони України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2008. 251 с.
10. Кирилова Н. А. Гражданско-правовая ответственность государства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. М., 2003. 203 с.
11. Кутафин О. Е. Российская Федерация, ее субъекты и муниципальные образования как субъекты гражданского права. *Журнал российского права*. 2007. № 1. С. 46–54.
12. Ромовська З. В. Личные неимущественные права граждан СССР (понятие, виды, классификация, содержание, гражданско-правовая защита): дис. ... канд. юрид. наук: 12.07.12. Киев, 1968. 277 с.
13. Халфина Р. О. Общее учение о правоотношении. М.: Юрид. лит., 1974. 351 с.
14. Хозяйственное право: учебник/под ред. В. В. Лаптева. М.: Юрид. лит., 1983. 528 с.
15. Цивільне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./за заг. ред. Я. М. Шевченко. Київ: Ін Юре, 2003. Т. 1. Загальна частина. 520 с.
16. Чиркин В. Е. Государствоведение: учебник. 2-е изд., испр. и доп. М.: Юрист, 2000. 384 с.
17. Чиркин В. Е. Конституционное право зарубежных стран: учебник. М.: Юрист, 1997. 568 с.
18. Ямковий В. І. Казна як суб'єкт цивільних правовідносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2007. 20 с.

Одержано 20.04.2017

УДК 347.65/68

Ольга Іллівна Гордєєва,

викладач вищої категорії,
викладач-методист ХАДТ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКУВАННЯ ЗА БАНКІВСЬКИМИ ВКЛАДАМИ В УКРАЇНІ

На сьогодні питання спадкування права на вклад (депозит) залишається одним з проблемним як у теорії цивільного права, так і в практичній діяльності. Розглядаючи цю проблему з впевненістю можна стверджувати, що цей інститут є одним із не до кінця вивчених цивільно-правових інститутів. Проблеми правового регулювання спадкування за банківськими вкладами досліджували у своїх наукових працях такі вчені як І. В. Спасибо-Фатєєва, Б. С. Антімонов, В. К. Дроніков, Ю. О. Заїка, М. В. Гордон та інші. З приводу цієї проблематики слушно наводить позиції дослідників у своїй науково-практичній роботі Ю. В. Желіховська, а саме: 1) В. К. Дронікова, що стверджує – з моменту смерті вкладника внесок належить третій особі. Вона не є спадкоємцем, а лише набувачем вигоди і тому не може відповідати по боргах спадкодавця; 2) В. І. Серебровського, що розглядає розпорядження щодо вkladу не як заповіт, а як розпорядження на користь третьої особи [1].

На нашу думку, щоб детальніше зрозуміти суть досліджуваної проблеми слід звернутись до поняття «вклад». Згідно зі ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [3]. В основі

відносин за вкладом (депозитом) лежить договір, оскільки згідно до ст. 1058 Цивільного кодексу України за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором [2]. Оскільки безготівкові кошти визначаються у законодавстві як записи на рахунках у фінансових установах, то спадкування права на вклад у банківській установі регламентується в Цивільному кодексі України окремо від спадкування готівкових грошей. Відповідно до ст. 1228 Цивільного кодексу України вкладник має право розпорядитися правом на вклад у банку (фінансовій установі) на випадок своєї смерті, склавши заповіт або зробивши відповідне розпорядження банку (фінансовій установі). Право на вклад входить до складу спадщини незалежно від способу розпорядження ним [2].

Спадкування грошових вкладів (депозитів) означає, що після смерті вкладника вклад (депозит), що перебуває у банку, переходить у спадщину особам, які є його правонаступниками. Після смерті вкладника вклади повинні переходити до спадкоємців: за заповітом, на підставі спеціальних розпоряджень вкладників банків, за законом. В цьому питанні слід також погодитися з М. В. Гордоном, який вказував, що перехід вкладу після смерті вкладника є спадковим правонаступництвом, а заповідальне розпорядження, необхідне розглядати як спеціальний вид заповіту [4].

Загалом порядок складення заповітів регулюється нормами ст. 1233–1257 Цивільного кодексу України (далі – ЦК). Згідно ч. 3 ст. 1247 ЦК заповіт має бути посвідчений нотаріусом або іншими посадовими, службовими особами, визначеними у ст. 1251–1252 ЦК України. Перелік зазначених осіб не містить в собі посадових та службових осіб банків [2].

Якщо зважити на те, що право на банківський вклад входить до складу спадщини, то на нього поширюються й загальні правила щодо порядку прийняття спадщини, відмови спадкоємця від спадщини, обов'язкової частки у спадщині тощо. Відповідно, особи, що зазначаються у розпорядженні вкладника, є його спадкоємцями. Крім того, право на вклад може перейти за рішенням суду у власність територіальної громади на підставі ст. 1277 ЦК України у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, а також відмови від прийняття спадщини.

Кошти, які знаходяться на рахунку у банківської установи, хоча і стають об'єктом права вимоги спадкоємця після прийняття спадщини, але фактично можуть бути одержані ним не раніше оформлення правовстановлювального документу на вклад – свідоцтва про право на спадщину і пред'явлення його до банку. Виняток становить випадок, коли нотаріус до закінчення строку про прийняття спадщини видає спадкоємцеві дозвіл на одержання частини вкладу спадкодавця на покриття витрат з догляду за спадкодавцем під час його хвороби, а також на його поховання; на утримання осіб, які перебували на утриманні спадкодавця; витрат, пов'язаних з повідомленням спадкоємців про відкриття спадщини; інших витрат, викликаних обставинами, які мають істотне значення [10].

Крім того, можуть існувати випадки, коли заповідач, складаючи заповіт, а також розпорядження банку, по-різному визначає правову долю належного йому вкладу. З метою запобігання конкуренції між двома способами розпорядження правом на вклад законом встановлено правило пріоритетності, суть якого зводиться до наступного. Заповіт, складений після того, як було зроблено розпорядження банку, повністю або частково скасовує його, якщо у заповіті змінено особу, до якої має перейти право на вклад, або якщо заповіт стосується усього майна спадкодавця (ч. 3 ст. 1228 ЦК України).

Проблематичним наразі є питання розшуку такого об'єкта спадщини, як право на вклад у банку, якщо спадкоємцем не відомо, чи було спадкодавцем здійснено такі заощадження.

Саме на цьому етапі виникає низка проблемних питань. Наприклад, розшук нотаріусом прав на нерухоме майно та інше майно, що підлягає обов'язковій державній реєстрації, де зазначені відповідні дані. Так, нотаріус може здійснити розшук таких об'єктів шляхом здійснення відповідних запитів до таких реєстрів. А ось щодо такого виду спадщини як право на вклад, така процедура є ускладненою. Якщо спадкоємцям відомо, що у спадкодавця був відкритий банківський вклад, але невідомо, в якій саме банківській установі, відсутні письмові підтверджувальні документи, то здійснити розшук такого об'єкта спадщини вбачається неможливим.

Тому одразу вбачається недосконалість процедури розшуку об'єктів спадщини. Крім того, банківським законодавством в Україні встановлена банківська таємниця, що подекуди унеможливорює розшук таких об'єктів спадщини, у зв'язку з чим нотаріусу приходить відмова у наданні такої інформації, що змушує спадкоємців звертатися до суду. Успадкування прав та обов'язків спадкодавця здійснюється лише частково та стає неможливим задоволення вимог кредиторів спадкодавця у повному обсязі. Це, по суті, є порушенням спадкових прав спадкоємців. Тому на підставі вищезазначеного виявляється реальна правова проблема забезпечення розшуку об'єктів, що складають собою спадщину, та потребує негайного вирішення, як зазначила дослідник цього питання А. Кондратова, шляхом створення єдиної бази здійснених вкладів (депозитів), що дасть змогу нотаріусам в рамках розшуку майна спадкодавця по відповідно відкритій спадковій справі здійснювати запити щодо наявності такого об'єкта спадщини, як вклад у банку [5].

Однозначно можна говорити про те, що спадкування права на вклад у банку має характерні особливості. А існуюче цивільне законодавство і норми банківського права потребують певного удосконалення в частині, що складає предмет нашої проблематики. Задля належного забезпечення прав спадкоємців пропонуємо: по перше, створення на кшталт бази кредитних зобов'язань, бази – єдиного реєстру вкладників, по-друге, врахувати при створенні відповідної бази вимоги банківського законодавства в частині банківської таємниці; адміністрування такого реєстру здійснювати відповідною єдиною інституцією; у разі виникнення правових підстав для такого звернення, як вбачається, покласти здійснення реалізації і виконання порядку на органи юстиції, що створить умови захищеності інформації та водночас вільного доступу до неї, у разі виникнення такого випадку.

Список бібліографічних посилань:

1. Желіховська Ю. В. Спадкування права на вклад у банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. № 22, ч. 1, т. 1. С. 199–206.
2. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних (БД) «Законодавство України»/Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
3. Про банки і банківську діяльність: закон України від 07.12.2000 № 2121-III // БД «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Гордон М. В. Наследование по закону и по завещанию: учеб. пособие. М.: Юрид. лит., 1967. С. 44–47.
5. Кондратова А. Особливості спадкування прав на вклад у банку (іншій фінансовій установі). *National law journal: theory and practice*. 2016. № 5. С. 86–90.
6. Крат В. І. Спадкування права на вклад у банку (фінансовій установі). *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2015. № 5. С. 28–37.
7. Печень О. П. Наследственное право. Практический комментарий к Гражданскому кодексу Украины. Харьков: Фактор, 2012. С. 76–77.
8. Розгон О. В. Спадкування грошових коштів, розміщених на депозитних рахунках у банку. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2015. № 5. С. 30–48.

9. Серебровский В. И. Очерки советского наследственного права: учеб. пособие. М.: АН СССР, 1953. С. 40.

10. Харитонов Є. О., Харитонova О. І., Стефанчук Р. О. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. 2-ге вид. Київ: Прав. єдність, 2010. 752 с.

Одержано 19.04.2017

УДК 347.42

Наталя Сергіївна Камінська,

старший викладач кафедри цивільного права

та правового забезпечення туризму

Київського університету туризму, економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ПОРУШЕННЯМ УМОВ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Аналіз стану українського туристичного ринку свідчить про те, що вітчизняний туризм розвивається з переважною орієнтацією на виїзд. Збільшення потоків внутрішнього та в'їзного туризму нині уповільнюється через ряд негативних факторів, до яких належать: нерозробленість нормативно-правової бази, недостатній розвиток туристичної інфраструктури, економічна та політична нестабільність у країні, обмеженість асортименту пропонованих послуг, відсутність комплексного бачення країни як перспективної туристичної дестинації, недосконалість реклами українських туристичних центрів за кордоном та ін. [4, с. 6].

ЮНВТО підтверджує, що туризм за останні роки набув планетарних масштабів. Підтвердженням цього є те, що в минулому році в світі подорожувало 1,2 млрд туристів, а доходи від туризму сягають більше ніж 1,5 трлн доларів США. Туризм випередив за валютними знахідками, що зростають на 9 % щороку, експорт нафтопродуктів, автомобілебудування, телекомунікаційного обладнання та усі інші види послуг.

Міжнародні туристські прибутки, як очікується, в усьому світі будуть збільшуватися на 3,3 % на рік у період між 2010–2030, відповідно до довгострокового прогнозу туризму ЮНВТО до 2030 року можуть сягнути 1,8 млрд.

Відносини з надання туристичних послуг базується на правовій основі, яку становить Конституція України, міжнародно-правові акти у сфері туристичної діяльності, Закон України «Про туризм» та підзаконні нормативно-правові акти у сфері туризму. З сучасним розвитком туризму, виникає необхідність у чіткій регламентації прав та обов'язків сторін за договором про надання туристичних послуг, тому на сьогоднішній день актуальним є питання про відшкодування шкоди, завданої порушенням умов договору про надання туристичних послуг.

Зі змісту норм ЦК України про відповідальність за порушення договору вбачається, що на сторону, яка допустила порушення його умов, може бути покладено відповідальність: а) що встановлена законом (ст. 611 ЦК України); або б) передбачена сторонами в договорі при формуванні його змісту. При цьому в останньому випадку умови договору про відповідальність, згідно з вимогами ч. 3 ст. 509 ЦК України, мають ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості [3].